

ifj. Barta János

A walesi bárdok megzenésítéséről

Karl William Jenkins kantátája nemzetközi hírnevet szerzett Arany Jánosnak, és több mint másfél évszázada megírt költeményének. Míg ugyanis az 1848. március 15-i eseményekkel szinte egybeforrt Petőfi Sándor nevét Európa sok országában ismerik, addig Arany János a mi költőnk maradt. Sem költői vénája, sem egyénisége, sem szereplései nem vertek olyan hullámokat, amelyek nemzetközileg is felhívták volna rá a figyelmet. A róla szóló friss külföldi méltatások is csak mostanában fedezték fel, hogy személyében kiváló Shakespeare fordítót tisztelhetünk.

Az eddigi külső érdektelenség miatt kapott hazánkban olyan nagy nyilvánosságot, hogy egy külföldi, nevezetesen walesi zeneszerző megzenésítette Arany költeményét. A keletkezés története viszonylag egyszerűnek látszik. 2007-ben az egykori magyar kivándorló, Peter Zollman – aki elektromérnöki foglalkozásával hagyott fel a magyar versek fordításáért –, átadta a vers általa készített új angol fordítását¹ a walesi Nemzeti Könyvtárnak (Aberystwyth), majd Irinyi László „zenei impresszárió” felkérte a zeneszerzőt, hogy komponáljon nagyobb lélegzetű kantátát a műből. A zeneszerző három éves munkája nyomán kerülhetett sor az ősbemutatóra Budapesten.

A száraz tények mögött azonban mélyebb összefüggések rejlenek. Karl Jenkins korunk egyik legnevesebb, életrajzi leírásai szerint az egyik legsűrűbben játszott zeneszerzője. Népszerűségében szerepet játszik, hogy zenéjében mindig a klasszikus zene, a könnyebb műfajok, és a jazz összeötvözésére törekedett. Kicsit talán indulása is predestinálta erre. 1970-ben, 26 évesen jazz-rock együttesével díjat nyert a Montreux-i Jazz Fesztiválon. A klasszikus zene felé fordulva szólistákkal, kóruossal színesített nagyzenekari munkákat komponált, irodalmi művek szövegét, vallási hagyományok elemeit, vagy akár a Biblia egyes részeit felhasználva. A komolyzene nagy népszerűsítőjének is tartják, dallamait gyakran használják fel TV reklámok aláfestésére. A Walesi bárdok (walesi nyelven: *Beirdd Cymru*) megzenésítésében walesi származása, és a magyarsággal, történelmi sorsunkkal szemben kialakult rokonszenve inspirálta. „Olyan művet akartam

¹ A költemény korábbi fordításaira ld. Abádi Nagy Zoltán: *A walesi bárdok angol fordításai*. = „Szirt a habok közt.” Tanulmányok Imre László 70. születésnapjára. Szerk. Bényei Péter – Gönczy Monika – S. Varga Pál. Debreceni Egyetemi Kiadó 2014. 225–234.

komponálni – nyilatkozta –, amelyben a zene eszközeit felhasználva le tudom festeni a kis népek szabadság iránti vágyát, hogy ők méltán büszkék hagyományaikra, nyelvükre és örökségükre.” Egyik angol kritikusa ezt úgy fejezte ki, hogy a darabbal két kis, de gazdag kultúrával rendelkező nemzet közötti kapcsolatot akarta megerősíteni.

Az angol méltatóknak olvasóik számára az Arany ballada politikai hátterét is meg kellett magyarázniuk. Elsősorban azt, hogy a *Walesi bárdok*at Arany 1857-ben írta, nyolc évvel a szabadságharc vérbefojtása után, amikor Ferenc József először látogatott Magyarországra, és dicsőítő írásokkal kellett volna köszönteni. A várt dicsőítés helyett írta meg Arany a távoli ország régmúlt tragédiáját ürügyül felhasználó, a hatalom önkényét elmarasztaló költeményét. Nyomatásban egy ideig nem is jelenhetett meg, csak hat évvel később, 1863-ban adták ki. Arany a walesi bárdok lemeszárlásának emlékét aligha történelmi tanulmányaiból merítette, inkább abból, hogy a tragikus eset Nagy Britanniában több romantikus művészt (költőt, festőt) ihletett meg. Ahogyan Robert Evans oxfordi történész professzor megfogalmazta: „Az eszmény, hogy a bárdok elutasították I. Edward királyt Nagy Britanniában a 19. századi romantikus kultúra része volt. Jól ismerték Európában is, de Arany olyan politikai körülmények között karolta fel, amelyek végül különösen nevezetessé tették.”

Az már a sors iróniája, hogy a Magyarországon az iskolai tananyagba bekerült történetet az ötszáz bárd kivégzéséről manapság hazánkban – a sajtócikkek szerint – többen ismerik, mint Walesben. Ezt Eric Fairbrother, Montgomery város polgármestere is megerősítette a BBC rádióknak adott interjújában. „A helybeliek bizony nagyon keveset tudnak erről. Valójában magam is csak mostanában figyeltem fel rá.” Persze ennek olyan oka is lehetett, hogy a walesi hagyomány nem kötötte egyértelműen meghatározott helységhez az 1277-ben, Arany szerint Montgomeryben lezajlott tömeges kivégzést. „Nem tudjuk, hogy a költemény miért Montgomeryt említi, ez megdöbbenett bennünket, amint az is, hogy mennyire élő a történet.” Mindenesetre Charles Dickens „*A Child's History of England*” c. munkája, amely megvolt Arany könyvtárában, s a költő az eseményre vonatkozó részt a 194–195. lapon kézjeggyével meg is jelölte, nem tartalmazza a helységnevet. Arany választásának hátterét nemigen lehet egyértelműen kideríteni, tény, hogy a számtalan, számunkra szinte kimondhatatlannak tűnő walesi helységnév helyett a magyar fül számára jól hangzó nevet választott. Még az is lehet, hogy annak az irodalomtörténésznek van igaza, aki szerint a „*Montgomery a vár neve... Montgomery a vár ura...*” jambikus sorok költői hangzásának előképe ragadhata meg. És ha már a művészi ihlet rejtelseinél tartunk, a dél-walesi *Penclawdd*-ban (Swansea közelében) született Jenkins sem lehetett közömbös az iránt, hogy Arany költeményében az ő szülőhelyétől (nagy-britanniai mértékben legalábbis) nem túl távoli, szintén dél-walesi Milford öböl-ről olvashatta, hogy „*Lágyan kél az esti szél Milford öböl felé*”.

Montgomery tanácsa hálóját azzal róttá le, hogy Arany Jánost posztumusz a város „Szabad Polgára” (*freeman* – kb. díszpolgár) megtisztelő címmel tüntette ki. Az ezt tanúsító dokumentumot a polgármester idén Budapesten, az Arany János tiszteletére rendezett ünnepségen adta át. Jenkins kantátája mindenesetre feltámasztotta a walesiek érdeklődését az egykori önfeláldozó bárdok iránt.²

A mű kilenc tételből áll, és kb. 50 pernyi hosszúságú. Előadása szimfonikus zenekart, szólistákat (mezzoszoprán, tenor, két bariton, basszbariton), valamint nagy létszámú kórust igényel. A darab telve van drámai effektusokkal, a bevezető ágyúlövésektől, a bárdok mártírúráig. A tenor, I. Edward király („angol király [aki] léptet fakó lován”) szerepe kifejezi az uralkodó arroganciáját, hiúságát, kegyetlenségét és végül gyötrődését. Uralkodói hatalmát dübörgő üstdobok, harsogó fúvósok jelenítik meg. A többi, a bárdokat megformáló szólista szólama alkalmat ad bátorságuk és méltóságuk kifejezésére.

Az angol nyelvű ősbemutatón, 2011. június 21-én, a budapesti Művészetek Palotájában a művet a MÁV Szimfonikus zenekar, valamint 170 tagú, magyar, walesi és angol énekesekből álló vegyes-kar adta elő (vezényelt Keselyák Gergely). A későbbi, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tartott előadáson a nemzetközi kart a Debreceni Kodály Kórus váltotta fel. A walesi premieren, 2012. augusztus 4-én Arany szövegét Twm Morys walesi fordításában szólaltatták meg. A new yorki *Carnegie Hall*-ban 2014. január 20-án a Karl Jenkins 70. születésnapja alkalmából rendezett koncertsorozat egyik darabjaként iktatták be.³

A kantáta egy csapásra nemzetközileg ismertté tette Arany János nevét. E hírnév tartóssága persze Karl Jenkins kantátájának időállóságától is függ. Ennél azonban fontosabb, hogy Walesben – újraélesztve az idegen hatalomnak áldozatul eső bárdok emlékezetét –, felkeltette az érdeklődést a történelmében sok hasonló vonást mutató Magyarország iránt is.

² Az Arany költeményére épülő magyar-walesi kapcsolatokat a vizuális művészet segítségével is erősítették: 2017. október 21-én Cardiffban, Wales fővárosában fényfestés formájában mutatták be a *Walesi bárdok*-at – a *Glowing Bulbs* installációjában.

Rövid: <https://youtu.be/wwhcoPFYT1M> – teljes: <https://youtu.be/dXNIlmPHWh0>
<http://www.london.balassiintezet.hu/hu/programjaink/aktualis/1283-2017-10-21-bards-of-wales-building-projection-hun/>

³ <http://cultura.hu/kultura/tengerentulon-a-walesi-bardok/>